

การจัดการองค์ความรู้และการสร้างอาชีพจากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนตาม

แนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

The knowledge management and creative occupations from cultural capital and local wisdom for poverty reduction as sufficiency economy of Chumseang district, Nakhonsawan

รติมา ภูริรุ่งกัญญาและปริยานันท์ โพธิ์ศิริวัฒน์¹

¹ สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
398 หมู่ 9 ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 E-mail: rp.phoo@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและนำไปเป็นแนวทางในการจัดการองค์ความรู้และการสร้างอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน 2) เพื่อพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการสร้างเครือข่ายอาชีพที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อดำเนินการสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างครบวงจรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 148 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และแบบสอบถาม ใช้วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมในการผลิตน้ำตาลสด ไข่เค็ม การทอดพรมเช็ดเท้า การผลิตแชมพูสระผมสมุนไพร และการจักสานจากไม้ไผ่ ผักตบชวาและหวาย โดยวิธีการถ่ายทอดไปที่ยายตาเป็นหลัก ผ่านวิธีการสังเกต และฝึกฝนปฏิบัติจริง แต่ทว่าไม่มีหลักฐานที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน สำหรับกระบวนการผลิตมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน ภายใต้งานที่ตนเองทำตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และอาศัยความร่วมมือในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมที่เหมาะสมกับชุมชน อันจะนำไปสู่ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี สามารถเพิ่มความรู้และทักษะในการทำผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สำหรับการประเมินผลกิจกรรม พบว่า ความพึงพอใจ ด้านการดำเนินงานสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ด้านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การจัดการองค์ความรู้ ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this research are to 1) study the knowledge sharing of basic community data and the guide in knowledge management and creative occupations in sustainable communities, 2) develop and knowledge extension in the create networking correspond to cultural community as sufficiency economy in of Chumseang district, Nakhonsawan consistent with the cultural community guidelines sufficiency Chum Saeng. Nakhon Sawan, and 3) create occupations that are in line with the community context in a complete cycle so as to sustainably reduce poverty. The subjects used in the research are 192 people consisting of community leaders, local scholars and local people. The research instruments used are an interview form and a questionnaire. The using data were periodically collected and analyzed descriptive statistics.

The results revealed area that mostly is lowlands and population farmer's occupations is culture and wisdom traditional. The production of sugar fresh, salted egg, foot scraper, herbal shampoo, basketwork form bamboo and water Hyacinth. The focus was to propagation to the descendants is primarily. Through observation and practice active. However no clear evidence in writing was the production process is divided duties for the aptitude of the individual. The under the conditions of sufficiency economy and cooperation to analyze and synthesize knowledge appropriate to the community. This will lead to new knowledge that contributes to rely on each other within the community system. The people cooperate very well and on the improvement of the products that can induce knowledge conducive to solving poverty problem are also at the high

level. The evaluation activities is satisfaction overall is very level but the process of creating knowledge overall is moderate level.

Keywords: knowledge management, cultural capital and local wisdom, economic self-sufficiency

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) องค์กรต่างๆ จำเป็นต้องใช้ความรู้มาสร้างผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น เฉ่งเช่นยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีคนหรือทุนมนุษย์ (human capital) ที่มีทักษะ ประสบการณ์และความชำนาญ ซึ่งเป็น “ทุนความรู้(knowledge capital)” เป็นพลังที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคม(social capital) จนเกิดการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนบรรทัดฐานการปฏิบัติค่านิยมและความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจสื่อสารสัมพันธ์กันและกัน ดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนผลประโยชน์บางอย่างซึ่งกันและกัน [1] ผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์กรประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และภูมิปัญญา และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม [2] ซึ่งมีความจำเป็นต่อการสร้างศักยภาพ เพื่อความอยู่รอดและสร้างภูมิคุ้มกันอย่างมั่นคง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวิธีการจัดการองค์ความรู้ (knowledge management) มาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเชื่อมโยงและพัฒนาความคิดของทุนทางสังคม ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อการเตรียมความพร้อมของคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยอาศัยความร่วมมือจากการปรับตัวของกลุ่มและองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคม[3] ที่สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตในการแก้ปัญหาแบบพลวัตหรือไม่คงที่ มีการปรับตัวเรียนรู้ และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างชาญฉลาด

อำเภอชุมแสงเป็นอำเภอเก่าแก่อำเภอหนึ่งในจังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มดินเหนียว มีแม่น้ำไหลผ่านที่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำน่าน และแม่น้ำยม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด ปลูกถั่ว เป็นต้น ทำได้ปีละครั้ง แต่ถ้าหากทำมากกว่านี้ ก็จะมีความเสี่ยงเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำซากทุกๆ ปี อาทิเช่น ผลผลิตที่ตกต่ำ ภัยแล้งและเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก หลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรและจำหน่ายเสร็จสิ้นแล้ว ชาวบ้านในชุมชนจะเกิดการว่างงานและขาดรายได้ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาความยากจน อีกทั้งแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพเชิงเดี่ยวทำให้คนในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอ ต้องเป็นหนี้จนระบบ เมื่อได้ผลผลิตแล้วก็นำไปขาย พอได้เงินมาก็ต้องนำไปใช้หนี้ ไม่มีเงินเหลือพอสำหรับการใช้จ่ายหรือการออมที่จะนำไปเป็นทุนสำหรับประกอบอาชีพในรอบปีถัดไป จึงต้องไปกู้เงินจาก

แหล่งเงินทุนต่าง ๆ มาทดแทนเป็นวงรอบอย่างนี้ไปเรื่อยๆ นอกจากนี้ลักษณะการดำเนินชีวิตเป็นแบบต่างคนต่างทำตามช่วงเวลา จึงไม่เกิดการสร้างอาชีพเสริมที่ชัดเจน มีเพียงอาชีพในลักษณะธุรกิจระดับครอบครัวเท่านั้น ซึ่งก็มีต้นทุนสูงและกระบวนการผลิตที่ยุ่ยยาก รวมถึงกรรมวิธีบางอย่างเป็นความลับและความรู้ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถเผยแพร่หรือถ่ายทอดสู่ชุมชนได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ความเป็นอยู่และสภาพของแรงงานขาดทักษะและกระบวนการสร้างอาชีพเสริมให้เป็นอาชีพของชุมชนอย่างยั่งยืนได้

ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนอำเภอชุมแสงมีการปลูกต้นตาลและไม้ไผ่เป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ประกอบกับ จากต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมาจากวิถีชีวิตของชาวบ้านในการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้ และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ บนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร สามารถนำมาขับเคลื่อนการพัฒนาให้เป็นระบบ ผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเป็นเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน และคนในชุมชนร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงองค์ความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างรายได้ แก้ไขปัญหาความยากจนประสบความสำเร็จได้ในที่สุด อันนำไปสู่ชุมชนที่มีความสุข และดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและนำไปเป็นแนวทางในการจัดการองค์ความรู้และการสร้างอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 เพื่อพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการสร้างเครือข่ายอาชีพที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

2.3 เพื่อดำเนินการสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างครบวงจรเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจนอย่างยั่งยืน

3. ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ เป็นการได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อบุคคลที่เหมาะสม ณ เวลาที่ถูกต้อง [4] ด้วยการรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร และพัฒนาระบบจากข้อมูลไปสู่สารสนเทศ เพื่อให้เกิดความรู้และปัญญาในที่สุด แต่ต้องอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบ พร้อมนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน โดยมีหลักการที่สำคัญในการในการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (tacit knowledge) เกิดจากประสบการณ์ เป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ยาวนานและ

สิ่งสม ทดลองใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มีสภาพกลายเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (explicit knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาจากตัวบุคคลโดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น ทักษะในการทำงาน การบันทึกความรู้ไว้ในสื่อรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะเป็นตัวนำไปสู่การถ่ายทอดไปยังสมาชิกที่อยู่ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ กระบวนการจัดการองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มีระเบียบแบบแผนที่ช่วยให้บุคคลได้แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นที่ปรับปรุงการดำเนินการขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพได้

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบของทุนอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น โดยภูมิปัญญานั้นถือว่าเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ซึ่งชาติที่เจริญแล้วก็มีสังคมที่สงบสุขร่มเย็นไม่ระส่ำระสาย มีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์และสั่ง สมภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ [5] ทั้งนี้ การสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะของตนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น บางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาที่ใช้ในพื้นที่ของตน จนเรียกได้ว่าเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ความเชื่อ (belief) และพฤติกรรม (behavior) [6] รวมถึง ประสบการณ์ (experience) ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาของปัจเจกชนที่แต่ละบุคคลมีรายได้ไม่เท่ากัน เพราะผลมาจากนโยบายในการพัฒนาประเทศที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่ภายใต้ความครอบงำจากประเทศมหาอำนาจและนำทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่ใช้ในการดำรงชีวิต จึงทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้เหมือนในอดีต ทำให้กลายเป็นคนจน

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงบริบทชุมชนในด้านต่างๆ รวมถึงการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้จากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ [7] ศึกษาการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรบนที่สูง: กรณีศึกษา บ้านหล่อโย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ส่วนหนึ่งของการศึกษาอธิบายว่า ภูมิปัญญาภูมิปัญญาการเกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้น แล้วกระจายความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง [8] โดยเริ่มจากการอบรมสั่งสอนโดยสถาบันครอบครัว เครือญาติ และผู้สนใจในอื่นๆ ในสังคมและต่างถิ่น ตามหลักการ แนวคิด ปัญหา และอุปสรรค ตลอดจนถึงแนวทางและแผนงานในการจัดการความรู้ในองค์การรัฐวิสาหกิจ ของ [9] ซึ่งให้เห็นว่า การจัดการความรู้เป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่มีความหมายและขอบเขตกว้างขวางทางการประสานครหลวง จึงได้กำหนดการปฏิบัติในการจัดการความรู้โดย มีองค์ประกอบในการปฏิบัติต่อความรู้ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ (knowledge sharing) การเข้าถึงความรู้ (knowledge accessibility) การซึมซับความรู้ (knowledge assimilation) และการประยุกต์ใช้ความรู้ (knowledge application) การจัดการความรู้ตามหลักดังกล่าว

นอกจากนี้ [10] ได้ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ระบุดึงความรู้โดยการเลือกและตัดสินใจผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยกลุ่มธุรกิจชุมชนส่วนมากมีการตัดสินใจในการผลิตผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง และมีการเลือกและตัดสินใจจากการประชุมพูดคุย ปรัชญาหรือในกลุ่มแล้วตัดสินใจ เช่นเดียวกับ [11] ศึกษาการจัดการความรู้ระดับครัวเรือนของผู้ประกอบอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การชุมชนจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บางเจ้าฉ่า และ [12] ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของหน่วยงานบริหาร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ผลศึกษาสอดคล้องว่าการกำเนิดความรู้เป็นการสั่งสมประสบการณ์ โดยเริ่มต้นจากทบทวนฐานความรู้ที่ตนเองมี และพยายามกำหนดความรู้ที่ตนเองต้องการเพิ่มเติมจนบันทึกไว้ในสมุด เมื่อมีโอกาสจะจัดหาความรู้ที่ต้องผ่านวิธีการถาม การทำงาน การอ่าน หนังสือ การอบรม การสังเกต บันทึกจดจำและลงปฏิบัติ [13] ซึ่งความสำเร็จขององค์การในการจัดการความรู้จะต้องมีองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญ คือ บรรยากาศองค์การการใช้และการลงทุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คนและวัฒนธรรมองค์การ โดยคนและวัฒนธรรมองค์การเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการจัดการความรู้มากที่สุด [14] สรุปได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์ความรู้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ คือ กระบวนการจัดการความรู้ ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้และการ

พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภายในองค์กรซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

4. วิธีดำเนินงาน

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ศึกษาการศึกษาบริบทชุมชนในด้านต่าง ๆ และศักยภาพของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

1.1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและนำไปเป็นแนวทางเกี่ยวกับการจัดการศึกษาบริบทชุมชน รวมถึงวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับคณะผู้วิจัย

1.2 คณะผู้วิจัยร่วมกันสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม

1.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและในภาคสนาม ด้วยแนวทางการประชุมระดมสมอง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การสนทนากลุ่ม (focus group) โดยจะไม่มีการกำหนดโครงสร้างไว้แน่นอน แต่เป็นเพียงการกำหนดประเด็นที่ใช้การศึกษา และสามารถเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจขณะทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชน ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 192 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

2. จัดเวทีชาวบ้าน มีการระดมความคิดช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพ รวมถึงช่วยกันสรุปความเป็นไปได้ในการจัดการองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ

2.1 ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชนอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยการระดมสมองของคนในท้องถิ่นและถอดบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2 ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาต่อยอดและเชื่อมโยงเครือข่ายงานอาชีพด้วยการจัดการองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

2.3 รวบรวมเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ผู้นำที่มีความรู้และประสบการณ์ของอำเภอชุมแสง รวมถึงรวบรวมผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายอยู่ (โดยเน้นสินค้าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น)

3. ดำเนินการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ที่ชุมชนอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ในการสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ศึกษาและดูงาน/เชิญวิทยากรและราษฎรชาวบ้านมาจัดการองค์ความรู้ พร้อมทดลองปฏิบัติ (เน้นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปฏิบัติ) โดยเก็บข้อมูลที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหา

3.2 การประเมินผลกิจกรรมในด้านการดำเนินงานสภาพแวดล้อม ผลลัพธ์ และกระบวนการสร้างองค์ความรู้ รวมถึงประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งด้านการจัดการองค์ความรู้ การตลาด การมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

5. ผลการศึกษา

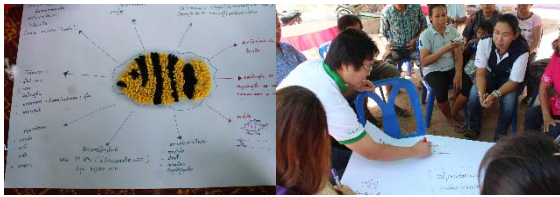
5.1 ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดการองค์ความรู้และการสร้างอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์ การลงพื้นที่จริง พูดคุยกับชาวบ้าน ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พบว่า หมู่บ้านในอำเภอชุมแสง โดยเฉพาะตำบลเกยไชย ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นตาลเป็นจำนวนมาก เพื่อผลิตน้ำตาลสด ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านและเป็นอาหารพื้นบ้านที่สืบทอดต่อกันมาสู่รุ่นลูกหลาน นับเป็นสิบๆ ปี ซึ่งลูกหลานยึดเป็นอาชีพและแหล่งหารายได้พิเศษ นอกจากนี้พื้นที่อีกบางส่วนมีภูมิปัญญาในการผลิตไข่เค็ม การทอพรหมเช็ดเท้า การผลิตแชมพูสระผมสมุนไพร และการจักสานจากไม้ไผ่ ผักตบชวาและหวาย โดยการใช้อุปกรณ์เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน ได้แก่ เสื่อลำแพน ตระกร้า เป็นต้น ซึ่งลักษณะหรือวิธีการถ่ายทอดความรู้นั้นจะเป็นในรูปแบบของการฝึกฝนและหัดสอนแบบผู้ใหญ่ จากพ่อสู่ลูก ผ่านวิธีการบอกเล่าปากต่อปาก การปฏิบัติจริงจากฝึกฝนของบรรพบุรุษ และการฝึกปฏิบัติจริงจากการสังเกต โดยเน้นเป้าหมายของการถ่ายทอดไปที่ทายาทเป็นหลัก ต่อมาในช่วงแรกภูมิปัญญาการจักสานไม่มีหลักฐานที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

ภาพที่ 1 บริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม-ภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อสร้างเครือข่ายอาชีพที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างอาชีพใหม่ที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมนั้น นักวิจัย ชาวบ้าน ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จนได้เกิดแรงบันดาลใจในการเลือกจากต้นทุเรียนตาดโตนดและจักสานที่คนในชุมชนมีองค์ความรู้พื้นฐานอยู่บ้าง ต่อมาภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มผลิตภัณฑ์ตาดโตนด ทอพรหมเช็ดเท้า และตัดเย็บเสื้อผ้าแปรรูป ซึ่งกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นมีข้อจำกัดคือจะมีแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน ซึ่งในหนึ่งคนไม่สามารถ

ผลิตได้ทุกขั้นตอน เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนลักษณะการผลิตจากเดิมที่ใช้แรงงานคนมาเป็นการประยุกต์ใช้เครื่องจักรทดแทนและเรียนรู้สิ่งใหม่จากการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐความรู้ที่มีการพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม เพื่อสามารถเรียนรู้เทคนิคและวิธีการผลิตได้รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งถ้ามีคนสนใจจะมีเข้ามาฝึกทำเอง โดยส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดเกี่ยวกับวิธีการทำ ส่วนกระบวนการปฏิบัตินั้นค่อนข้างยาก และต้องใช้ผู้ที่มีความสามารถในการใช้เครื่องจักรเท่านั้น นอกจากนี้กลุ่มสมาชิกมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนในพื้นที่และลูกหลาน โดยการเข้าไปสอนในโรงเรียนใกล้เคียง ในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพอย่างเป็นระบบ ซึ่งชาวบ้านและผู้สนใจให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

ภาพที่ 2 การเชื่อมโยงการต่อยอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ

5.3 การดำเนินการสร้างอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างครบวงจรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน จากปัญหาที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความยากจน นักวิจัย ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน จึงได้ร่วมมือกันจัดเวทีชาวบ้าน โดยมีกระตมความคิดกัน ก็สรุปว่า จะต้องมีการสร้างอาชีพจากสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้องค์กรจัดการความรู้ได้สำเร็จ โดยตกลงกันว่าในชุมชนมีองค์ความรู้จากตาลโตนด ไม้ไผ่ การทอพรหมเช็ดเท้าและการตัดเย็บเสื้อผ้าแปรรูป จนเกิดการรวมกลุ่มและให้ผู้ที่มีความสนใจมาร่วมกันคิดและสร้างองค์ความรู้เป็นเครือข่ายร่วมกันและมีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าได้อย่างชัดเจน และจากการนำปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมาถ่ายทอดความรู้และปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงการไปศึกษาดูงานจากจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ชาวบ้านมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดภูมิปัญญามากยิ่งขึ้น จากเดิมที่มีการผลิตเพื่อการบริโภคและใช้ภายในครัวเรือน แต่ปัจจุบันเริ่มมีการการดัดแปลงให้มีความสวยงามและสามารถใช้เป็นทางเลือกสำหรับการประกอบอาชีพได้ประโยชน์หลากหลายมากขึ้น โดยให้ชาวบ้านทำผลิตภัณฑ์มาจากบ้านตนเองแล้วนำมาขายที่ร้านค้าของกลุ่ม มีการทำป้ายโฆษณาติดตั้งให้คนเห็นชัดเจน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 3 การดำเนินการสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน

เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมมีการประเมินผลกิจกรรม พบว่า ด้านการดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.00$) เป็นผลจากรายชื่อย่อยทำให้บุคลากรมีความพร้อมในการดำเนินงานและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการประสานงานกับชุมชนอย่างชัดเจน มากที่สุด ($X = 4.10$) รองลงมาคือ มีการประชุมชี้แจงการดำเนินงานให้กับบุคลากรที่รับผิดชอบทราบรายละเอียดของกิจกรรมและมีการประชาสัมพันธ์ให้กับบุคลากรและชุมชนทราบถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ($X = 4.00$) ด้านสภาพแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.23$) เป็นผลจากรายชื่อย่อยทำให้สถานที่ในการจัดการฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($X = 4.40$) รองลงมาคือ กลุ่มแม่บ้านมีความเข้มแข็ง ($X = 4.30$) ด้านผลลัพธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.25$) เป็นผลจากรายชื่อย่อยทำให้สร้างเครือข่ายและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน มากที่สุด ($X = 4.70$) รองลงมาคือ สร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบันการศึกษา ($X = 4.30$) และ ด้านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรมีความรู้ และความชำนาญในอาชีพที่จัดการองค์ความรู้ สำหรับผลการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นผลมาจากด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($X = 4.00$) โดยผู้ได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำไปเป็นอาชีพเพื่อลดรายจ่าย และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ อยู่ในระดับมาก ($X = 4.03$)

6. สรุปและการอภิปรายผล

การจัดการองค์ความรู้และการสร้างอาชีพจากทุกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า จากการจัดเวทีชาวบ้าน ระดมความคิดสรุปความคิดเห็นความเป็นไปได้ในการนำวัสดุท้องถิ่นมาผนวกกับองค์ความรู้ในชุมชนแล้วมาประยุกต์ใช้ทำเป็นผลิตภัณฑ์จนนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติ ทดลองทำร่วมกัน พร้อมการถ่ายทอดและมีการประเมินผลกระบวนการดำเนินการสร้างอาชีพจากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ทำให้ชีวิตชาวชนบทเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น[15] โดยที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศึกษานั้น สามารถได้มาจากความรู้ดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ ซึ่งการดำรงชีวิตของชาวบ้านในสมัยก่อน และมาจากการประยุกต์ความรู้ใหม่ที่ได้รับการถ่ายทอดและสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ

ความรู้ที่มีการพัฒนาเป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม และความรู้ที่มีเอกลักษณ์ กลุ่มและมีความโดดเด่นซึ่งต้องมีการพัฒนาจากเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งลักษณะการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังบุคคลอื่นได้มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งบางความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีลักษณะที่มีการถ่ายทอดได้อย่างง่ายดาย[16],[17]เช่นผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ชุมชนอำเภอชุมแสงมีการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้กับการจัดการองค์ความรู้ของบุคคล โดยคณะผู้วิจัยได้ขอค้นพบที่สำคัญคือ การพึ่งตนเองของกลุ่มที่ผลิตตาลโตนด ทอพรหมเช็ดเท้าและตัดเย็บเสื้อผ้าแปรรูป นำไปสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มองค์กรชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยมีหลักการที่สำคัญได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี และการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมประเพณี ที่มีวิถีการผลิตแบบยังชีพที่มีความเชื่อมโยงสมมูล ระหว่างการผลิตและการบริการบริโภคตาม ศักยภาพชุมชนที่ยังคงรักษาอำนาจ ในการที่จะจัดการดูแลจัดการทรัพยากรต่างๆ ของตนเองไว้ได้ [18],[19] ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ [20] ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง พบว่า ทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรที่ชุมชนได้สร้างขึ้น โดยเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ทุนทางสังคมได้ก่อเกิดให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้โดยการทดลองปฏิบัติ และการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงาน จนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชน นำไปสู่ความรู้ใหม่ที่ก่อให้เกิดการพึ่งพากันเองภายในชุมชน ซึ่งสามารถลดปัญหาความยากจน [21] ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น[22] และสอดคล้องกับ [23] ที่ว่า การจัดการความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งประกอบไปด้วยชุดของการปฏิบัติงานที่ถูกใช้โดยองค์กรต่างๆ เพื่อที่จะระบุ สร้าง แสดงและกระจายความรู้ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น [24] ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการธุรกิจที่ดี องค์กรขนาดใหญ่โดยส่วนมากจะมีการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการจัดการองค์ความรู้ โดยมักจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศหรือแผนกการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ประโยชน์

7.1.1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบมีส่วนร่วมและพัฒนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เป็นอาชีพเสริมสำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนในแต่ละบริบทของท้องถิ่นได้

7.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดตัวชี้วัดการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรมอย่างละเอียดและชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงส่งเสริมการเรียนรู้ในครัวเรือนเป็นระบบให้มากขึ้น

7.1.3 องค์ความรู้จะเกิดผลได้ดั่งนั้น สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันปลูกฝังให้ลูกหลานเกิดตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นของตน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกปฏิบัติ การให้ทำเป็นงานอดิเรกให้มีรายได้พิเศษ ซึ่งจะทำให้เกิดการกระตุ้นให้มีการปฏิบัติในอนาคตต่อไปได้

7.1.4 ควรมีพัฒนาผู้นำกลุ่มให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในด้านการจัดการความรู้ให้มากขึ้น เนื่องจากผู้นำกลุ่มเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันและขับเคลื่อนให้เกิดการจัดการความรู้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ การชี้แนะแนวทางที่ทำให้สามารถมีการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ให้มีอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องในชุมชนของประเทศไทย และศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

7.2.2 ควรค้นหานวัตกรรมใหม่ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีงบประมาณ 2556 และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.) ต้องขอขอบคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน ชาวบ้านและกลุ่มตัวอย่างอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผู้เข้าร่วมให้โครงการวิจัยในครั้งนี้ได้สำเร็จเรียบร้อยลุล่วงไปด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] เสรี พงศ์พิศ. “วิถีคิด วิถีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน.” เจริญวิทยากรพิมพ์: กรุงเทพฯ, 2546.
- [2] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551-2555). “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8-11 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.” สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2556. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaicai.com/articles/plan11.html>
- [3] Coleman, James. Summer. "Social Capital in the Creation of Human Capital". American Journal of Sociology, 1998.
- [4] Davenport, Thomas H. and Lawrence, Prusak. "Working Knowledge: How Organization Manage What They Know". Cambridge, MA: Harvard Business School Press, 1998.

- [5] จักรพันธ์ โสมเกษตริน. “การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษ เพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน”. รายงานการวิจัยกรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2551.
- [6] กนกพร นิยมพลี. “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ทัศนกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัด นครราชสีมา”. ปรินญาคุณภูมิบัณฑิต (สาขาพัฒนาสังคมและการ จัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.
- [7] ประกาศิต หงส์วิเศษ. “การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการ ที่ดินเพื่อการเกษตรบนที่สูง: กรณีศึกษา บ้านหล่อโย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จันจังหวัดเชียงราย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยลัยเชียงใหม่, 2552”
- [8] ปัญญา เมืองรัตน์. “การศึกษากระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศึกษากรณี เครือข่ายศูนย์กิจกรรมธรรมชาติ จังหวัด ระยอง.” การค้นคว้าอิสระมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- [9] สวรรส บัวมีรูป. “การจัดการความรู้ในองค์กร: กรณีศึกษาการ ประสานนครหลวง”. ภาคนิพนธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์, 2547.
- [10] ชุตินา เมฆวัน. “การจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัด ร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยลัยขอนแก่น, 2549.
- [11] กิตติศักดิ์ ชุมทอง. “การจัดการความรู้ระดับครัวเรือนของประกอบ อาชีพทัศนกรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษา: องค์กรชุมชนจักสาน ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่บ้านเจ้าผ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- [12] ธีรรัตน์ มหาทรัพย์. “การจัดการความรู้ของหน่วยบริหาร กรม อนามัย กระทรวงสาธารณสุข”. ภาคนิพนธ์ มหาวิทยลัย ธรรมศาสตร์, 2551.
- [13] ดวงฤทัย อรรถแสง. 2552. “กระบวนการจัดการความรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ”. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยลัยขอนแก่น, 2552.
- [14] Hlupic, V., Pouloudi, A. and Rzevski, G. toward an Integrated Approach to Knowledge Management: Hard, Soft and Abstract Issues. “*Knowledge and Process Management*”. 9 (2), 2002: 91-102.
- [15] อนุพงษ์ วาวงศ์มูล. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทใน ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่: ศึกษาเฉพาะ กรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- [16] ไชยรัตน์ ปราณี. “การดำเนินแก้ไขปัญหาคาความยากจน ตามแนว พระราชดำริเรื่อง การพึ่งตนเองในพื้นที่ยากจนตำบลลูกคู่ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี”. นครสวรรค์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2551.
- [17] สัญญา สัญญาวิวัฒน์. “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชน”. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- [18] พูนลาภ อุทัยเลิศอรุณ. “ชุมชนแนวปฏิบัติ การจัดการความรู้ สายพันธุ์ใหม่”. กรุงเทพมหานคร: วีเลิร์น, 2547.
- [19] พัชรินทร์ สิริสุนทร. “ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิคและวิธีการ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- [20] กมลวรรณ วรรณนัง. “ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ ชุมชนพึ่งตนเอง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณภูมิบัณฑิต สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553.
- [21] ชาญวิทย์ ไหวหาร, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการ ลดปัญหาคาความยากจน: ศึกษากรณีชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขต จตุจักร กรุงเทพมหานคร”. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏจันทร เกษม, 2546.
- [22] พรธิดา วิเชียรปัญญา. “การจัดการความรู้: พื้นฐานและการ ประยุกต์ใช้”. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท. 2547.
- [23] กนกพร นิยมพลี. “รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ทัศนกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัด นครราชสีมา”. ปรินญาคุณภูมิบัณฑิต (สาขาพัฒนาสังคมและการ จัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.
- [24] ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ. “แนวทางการพัฒนาองค์ ความรู้ด้านการจัดการการตลาด ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ของกลุ่มพัฒนาสตรีบ้านต้นไฉ้(คำขาว)ตำบลสันกา แพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย(สกว.)